

26/7 - Tweewekelijkse uitgave van het Humanistisch Verbond - 3 april 1971

HUMANIST

Er is geen tekort

Dat het aanvatten van nieuwe taken de eerste 2 jaar niet mogelijk is en dat nota bene in bestaande activiteiten gesneden moet worden, vind ik een zeer, zeer trieste zaak. Humanisten mogen m.i. hier niet zonder meer aan voorbij gaan.

Het te begroten tekort over 1970 ad f 160.000,— (aan een vermoedelijke waarheid heb ik stoffelijk en geestelijk zo weinig) kan ik persoonlijk helaas niet neertellen, maar ruim 14.000 leden kunnen dit echter wel en hierbij zou ik alle leden het volgende willen verzoeken: Stort vóór 20 mei 1971 (streefdatum juist voor het kongres) een bedrag van f 10,— (als u iets meer kunt betalen, graag...) op het u welbekende gironummer 304960 t.n. van het Humanistisch Verbond, Utrecht, onder het motto: ER IS GEEN TEKORT.

Mijn bijdrage ad f 15,— is heden op uw giro 304960 onder bovenvermeld motto gestort.

P. Recourt, Den Haag

Nieuwe raadsleden willen. bijscholing

Hebben leden van gemeenteraden het gevoel dat ze hun vertegenwoordigende functie goed vervullen? Het Nederlands Centrum voor Democratische Burgerschapsvorming heeft in de herfst van het vorig jaar in samenwerking met het Instituut voor Toegepast Marktonderzoek 'Intromart', een onderzoek gedaan naar de behoefte aan bijscholing van gemeenteraadsleden. Daartoe werden aan alle gemeenten enquête-formulieren verzonden ter distributie onder de raadsleden. In totaal werden 1900 formulieren, terugontvangen. Dit betekent dat ongeveer 16% van het totaal aantal raadsleden (ca. 11.500) het formulier retourneerde. Er moet mee worden gerekend dat in een aantal gemeenten de vragenlijsten niet aan de raadsleden zijn doorgestuurd. Gemeenten als Velzen, Leeuwarden, Breda, Haarlem, Vlissingen, Hengelo en andere wilden de formulieren niet distribueren en retourneerden ze aan het Centrum.

Van de respondenten zegt 57% behoefte aan cursussen te hebben die hen helpen hun functie beter te vervullen. Deze behoefte bestaat vooral onder de jongeren tot veertig jaar.

Vooraf degenen die pas kort raadslid zijn, blijken cursussen nodig te hebben. 55% van deze categorie is eerst in 1970 raadslid geworden, 21% is begonnen tussen

1966 en 1970. Deze groepen maken resp. 67 en 20% uit van alle respondenten die zeggen behoefte aan cursussen te hebben. Dit wijst erop dat nieuwe gemeenteraadsleden zich duidelijk onvoorbereid op hun taak voelen en begeleiding behoeven.

Potentiële cursisten hebben er in overgrote meerderheid geen bezwaar tegen als aan cursussen leden van alle partijen en ook gemeente-ambtenaren meedoen. Naar de vorm bestaat er bij een kleine meerderheid van de respondenten voorkeur voor een schriftelijke cursus, voor een televisiekursus of voor een combinatie van beide. Een grote minderheid is echter bereid er avonden of weekeinden voor op te offeren.

Ideologie

Wanneer Hector Hawton er de voorkeur aan geeft het humanisme als een ideologie te beschouwen (Humanist-2), dan vind ik dat deze karakterisering te zwak is. Naast het humanisme zouden er andere ideologieën mogelijk zijn en dat lijkt mij uitgesloten. Met de heer Spigt ben ik mij bewust van onze menselijke macht, die zich baseert op de absolute menselijke religie, waaraan, zoals Hawton reeds eerder opmerkt, niets vreemd is: arbeid, kunsten en wetenschappen, filosofie (blijkbaar evenals theologie geen wetenschap), liefde, vriendschap, recreatie en alles wat het menselijk welzijn ten goede kan komen en zich op de werkelijkheid baseert.

Maar what is in a name. Daarom trek ik — noewel allerminst geschokt — de stelling dat „de humanisten de stellige mening zijn toegedaan, dat, de bestaande, hebzuchtige, op winst gerichte maatschappij duidelijk heeft gefaald” in twijfel. Dat in deze maatschappij hebzuchtige elementen voorkomen en zelfs erger — dat er enorme profiteurs rondlopen — behoeft niet te worden bestreden, maar als Hawton of wie dan ook de Russische „demokratie” als alternatief stelt zou ik een discussie over deze kwestie wel op gang willen brengen.

Het spijt mij dat ik niet de beschikking heb over de exacte formulering van een recente uitspraak, die er echter op neerkomt dat onze „beschaving” nauwelijks uit de door machtssystemen en godsdiensten afgeremde (?), embryonale fase is gekomen en dat wij nu pas moeten beginnen met orde op zaken te stellen. Het lijkt mij dat hieraan de laatste decennia al het één en ander — althans in ons land en in welvaartsoptocht — is gedaan en dat dit mogelijk is geweest mag worden toegeschreven aan de maatschappijvorm en aan de velen die de humanistische (en soms ook nog een andere) religie aanhangen en al dan niet lid van het H.V. zijn, maar deel uitmaken van dit democratische stelsel. Het komt meer op een ombuigen en richten van de menselijke geest op de beginselen van de humanistische religie aan, dan dat de maatschappij revolutionair veranderd zou moeten worden. Het komt meer op welzijn dan op welvaart aan, maar zonder een bescheiden basis-welvaart is het welzijn ook uitgesloten. Daarom is een uitspraak dat de bestaande maatschappij duidelijk heeft gefaald een slag in de lucht. Het zal nodig zijn aan de bestaande maatschappij te timmeren, maar we moeten ervoor oppassen dat de prille, historisch gegroeide en nog groeiende maatschappij door ons getimmer niet in mekaar stort. Het mag dan soms lijken dat voor sommigen „I pugni in tasca” (Met gebalde vuisten) geldt, laat men straks niet met lege handen staan.

R. Wartena, Bussum

Voor 60 jaar en ouder

*Hij trok een cirkel
die mij buitensloot,
als ketter, rebel,
voorwerp van spot;
maar de liefde en ik
wij wisten te winnen.
onze cirkel werd groter
en wij haalden hem binnen.*

Deze oude Indiase wijsheid staat dit jaar centraal in de cursussen voor mensen van 60 jaar en ouder op de Volkshogeschool 'Overcinge' in Havelte.

Wanneer men zich om welke reden ook buitengesloten voelt, kan men zich verongelijkt in een hoek terugtrekken, maar men kan ook de oude wijsheid volgen en de kring groter maken.

Ook wanneer men wat ouder wordt en er misschien minder mogelijkheden lijken te zijn, kan men soms verstandig staan, hoeveel

HUMANIST

voortzetting van Mens en Wereld

Tweewekelijkse uitgave van
de stichting 'de humanistische pers'

Jaargang 26 nummer 7
3 april 1971

Hoofdredacteur:

Casper Vogel

Redaktieraad:

Mevr. P. Hienekamp,
Mej. E. van der Reijden,
R. de la Rie,
H. J. Roethof,
H. Wiedeman.

Redaktiesekretaris:

F. C. van Soesbergen,
Paulus Buyslaan 23, Amersfoort,
telefoon 03490-16474

Lay-out: Gerard Voet

Druk: Storm - Utrecht - Maarssen

Administratie, abonnementen
en advertenties:

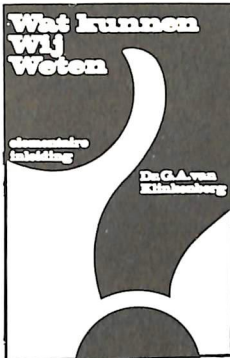
Postbus 114, Utrecht,
telefoon 030-24641,
postgiro 58 t.n.v.
'de humanistische pers', Utrecht.

Abonnementsprijzen per jaar:
Nederland, andere EEG-landen,
Suriname en Ned. Antillen f 12,50
Overige landen f 14,—
Losse nummers f 0,50

In dit blad ingenomen standpunten
zijn niet noodzakelijkerwijs die van
het Humanistisch Verbond.

er nog kan, wanneer men de cirkel maar wat ruimer wil trekken. Met elkaar bezig zijn op allerlei manieren: praten, wandelen, denken, naar muziek luisteren, van de mooie omgeving genieten, dat alles kan in een van de volgende weken: 1-8 mei of 24-29 mei. Opgave bij de Volkshogeschool 'Overcinge' te Havelte (Dr.); telefoon 05214-541.

Wat kunnen wij weten

Elementaire inleiding tot de kennis-theorie

Dr. G. A. van Klinkenberg

Tenslotte komt de schrijver tot de conclusie dat de wetenschappen ons nooit een antwoord zullen kunnen geven op de „laatste vragen”, zoals de vraag naar het wezen der dingen en die naar de zin van ons bestaan. Hun taak ligt in het verklarend en voorspellend *beschrijven* van wat ons in de *zintuiglijke ervaring* gegeven wordt. Om een goed-beeld te hebben van de inhoud van dit boekje geven wij hieronder de inleiding van de schrijver zelf:

„Van de vier vragen waarin door Immanuel Kant de problemen van de filosofie werden samengeperst: Wat kan ik weten?, Wat moet ik doen?, Wat mag ik hopen?, Wat is de mens?, wordt in dit boekje alleen de eerste vraag beantwoord. Maar aangezien de vragen niet los van elkaar staan zal men er ook uitspraken in vinden over de mens en over het verschil tussen weten en hopen, resp. geloven.

Er is echter een principieel verschil met Kant doordat wij de vragen niet in eerste persoon enkelvoud stellen, maar in de meervoudsvorm. De filosofie is niet (meer) een zaak van en voor enkelingen, zij is een gemeenschappelijke onderneming evenals de wetenschap.

Het boekje is bestemd voor allen, jong en oud, die zich interesseren voor de vraag waarop menselijke kennis berust en hoever haar geldigheid reikt. Complicaties in de problematiek en methodiek die de beginner maar in verwarring zouden brengen werden onbesproken gelaten. Daardoor zullen sommige uitspraken in deskundige oren misschien wat apodictisch klinken; in een elementair boekje is dat niet altijd te vermijden. Wie dieper op bepaalde kwesties wil ingaan zal natuurlijk meer vakfilosofische literatuur moeten raadplegen.”

112 blz.

f 8,90

Bestellingen per giro 58 t.n.v. „De Humanistische Pers”, Utrecht.

Eenzijdigheid in ons humanisme

IK DENK ER ZO OVER
In dit artikel reageert G. L. Salm op wat hij ziet als „Eenzijdigheid in ons humanisme”. Opneming van dit artikel betekent niet automatisch dat wij ermee instemmen; wel dat wij het belangwekkend genoeg vinden om er deze ruimte voor te reserveren. (red.)

Gedurende de laatste jaren heb ik er herhaaldelijk op gewezen, dat het Humanistisch Verbond steeds vrijmoediger blijkt geeft van eenzijdigheid. We hoeven niet eens tussen de regels door te lezen om voor deze eenzijdigheid de bewijzen te vinden in onze publikaties.

Eens was ik van mening, dat ik in de humanistische publiciteit, in de ruimste zin, een gestadig pogen zou kunnen bespeuren naar geestelijke breedheid, een zoeken naar begrip en het aankweken van belangstelling voor de mening van de anderen, daarnaast het verkennen van achtergronden. Iedereen weet dat er vele meningen zijn, meningen gescheiden door leemten en afgronden... maar wat ons ontbreekt (en steeds meer mensen is dat een doorn in het oog) dat zijn de bruggen over die afgronden héén!

Een opmerkelijk verschijnsel in dit verband is dunkt mij, de oprichting, verleden jaar, van de. Beginselgroep '70, een initiatief, waaruit bij een aantal leden ontevredenheid tot uiting komt met het feit, dat keer op keer één bepaalde politieke kleur in onze kring de voorkeur geniet. — Weliswaar zullen humanisten bij tijd en wijle kleur moeten kiezen — en ronduit — maar als humanist dan toch zeer beslist *incidenteel*, steeds met een schone lei zich opnieuw bezinnend. Nooit zal een humanist, als humanist kunnen kiezen vanuit traditie, sleur, of vanuit een theologisch dogma of vanuit een... politiek credo. Om dit standpunt te verhelderen citeer ik met waardering, wat onze oud-voorzitter Van Praag hierover eens heeft gezegd:

„Ik zeg neen als men in het liberalisme de drang naar zelfstandigheid niet wil zien; neen, als men in het socialisme het verlangen naar menselijke verbondenheid miskent; neen als men de bewapenaar zedelijke verantwoordelijkheid ontzegt; maar ook neen, als men in bewapening geen probleem meer ziet; neen, als men de kerk niet in staat acht tot bevordering van menselijkheid; en neen als men meent dat ware menselijkheid alleen in openbaring gegrond kan zijn. — In al die gevallen ben ik een neen-zegger; ook in eigen kring.”

In deze uitspraak gloeit voor mij nog steeds een vonk van hoop: de vakjes blijven, maar vervagen in de humanistische visie. Als dat destijds in onze kring begrepen zou zijn had het zeker een vernieuwing en een verheving van onze impulsen tengevolge gehad. — Liberalisme en socialisme kunnen van elkaar leren en de humanist dient daarbij betrokken te zijn. Humanisten horen mijns inziens eerder tussen de partijen dan erin. Idealisme?

Inderdaad, maar waar zouden we nu zijn, zonder het idealisme van onze voorouders? Alleen in de hierboven geschetste uitzonderlijke zin, geloof ik dat het politieke denkwerk en de daarbij behorende keuze thuis horen in ons verbond.

Overigens is dit een onderwerp apart, dat ik in feite alleen maar aanroer, om aldus op een oude nog altijd hangende vraag terecht te komen:

Wat behelst nu eigenlijk dit humanisme?

Is de reeks van ideeën die ons Verbond uitdraagt, bepalend voor het humanisme? Neen, allerm minst, deze reeks is slechts een keuze, en gelukkig wordt dat voorzover ik weet ook door niemand betwist. Het is alleen jammer, dat deze constatering voor velen voldoende is om tot de orde van de dag over te gaan. En dit dan wel ten onrechte, want hier ligt een nog niet ontdekt knelpunt!

Wij dienen ons er namelijk rekenschap van te geven dat een te beperkt (eenzijdig) ideeën-aanbod, altijd gepaard gaat met een remmende werking op de groei van het ledental. Anders gezegd: de belangstelling die dit Verbondshumanisme ondervindt zal in nauwe relatie staan tot wat het *etaleert*. En, aangezien er in onze etalage enkele elementaire zaken ontbreken of niet voldoende belicht worden, is het overduidelijk, dat de belangstelling, die we zo dapper trachten gaande te houden (die we zelfs willen vergroten) te wensen overlaat.

Ik wil er daarom weer op wijzen, dat het noodzakelijk zal zijn, om op objectieve wijze te onderzoeken, welke schakeringen van ons palet er in de presentatie ontbreken of onvoldoende zichtbaar worden. Het zal nodig zijn de volledige identiteit van de humanist als zodanig te registreren om dan van deze geheel ingevulde identiteit, in elk geval de voornaamste nuances regelmatig te etaleren.

Het gaat dus allereerst om de identiteit, die in het volle daglicht gesteld moet worden; we krijgen dan wellicht wat meer geestelijke „body”.

Om deze identiteit nu duidelijk voor ogen te stellen, onderscheid ik, voorlopig althans, twee aspecten, namelijk een horizontaal en een vertikaal aspect. Wanneer we spreken over het horizontale aspect, dan bedoelen wij het karakteristieke, tevens het complexe, van de instelling van de humanist tegenover zijn medemens, voorts zijn sociaal en ethisch gedrag in ruimere zin, kortom zijn handel en wandel in het vlakke (horizontale) vlak: van mens tot mens, sexe tot

sexe, mens tot dier en tenslotte van de mens tot zijn wereld en zijn dingen. — Hier zullen ook de politieke ideeën van de humanist zichtbaar gemaakt moeten worden. Daarnaast hebben we te maken met het vertikale aspekt van de identiteit van de humanist. Dit aspekt toont ons, hoe de humanist staat tegenover de voornaamste problemen van ons bestaan: leven-dood, eindigheid-oneindigheid, tijd-eeuwigheid, God-geen God, hogere macht of niet, problemen meestal uitmondend in deze vraag:

heeft het leven voor ons een nuttig doel en zo ja, ligt dat doel dan in ons zelf of erbuiten. En verder: is er buiten het door ons gekende wereldtoneel nog een ander onbekend zijnsniveau, en zo ja, heeft dat dan voor ons hetzij direkt of indirekt, in welke vorm dan ook, waarde, of kunner wij deze vragen, inklusief alles wat eraan vastzit, zonder prestige-verlies, gevoegelijk aan onze laars lappen?

Het is jammer, dat de bestaande meningsverschillen over deze essentiële vragen in onze kring, nauwelijks weerspiegeling vinden in de publiciteit van ons Verbond. — De jaren door worden wij op dit punt bijna uitsluitend gekonfronteerd met beschouwingen van atheïstischen huize, beschouwingen, die dan vaak gepaard gaan met uiterst zuinige opmerkingen over alles wat samenhangt met christendom in de ruimste zin. Opmerkelijk is daarbij ook de toon, waarmee geoordeeld wordt over hen, die helemaal onafhankelijk van kerk of dogma, enig geloof hebben in een niet geobjektiveerde hogere macht.

De atheïstische opvattingen ten aanzien van het transcendente kulmineerden ten slotte in de oratie van prof. Van Praag in 1965 (Wat is humanistiek?); een klein citaat moge volstaan: „de wereld is compleet en dynamisch, hetgeen betekent, dat er nog niet iets achter of buiten de wereld is¹). De wereld wordt niet afhankelijk gedacht van een schepper die er zin aan verleent.” Ziehier een uiterst principiële stellingname, die niet wordt gerelativeerd, en die zich gemakkelijk zal voegen in de ideeënwereld van die leden van ons verbond, die een absoluut-atheïstische levensovertuiging hebben. En nu is het echt mijn bedoeling niet, deze leden iets te onthouden: immers het atheïsme hoort in ons Verbond thuis! Maar... wáárom komen de andere opvattingen over de godsvraag, *eveneens behorend tot het ongodsdienstige denken*, niet net zo goed in de etalage van ons verbond te staan? — Er woelt, behalve atheïsme, waarachtig nog wel wat meer in deze kring! Om dit aan te tonen verwijs ik naar de Margriet-enquête²), die in onze kring ongetwijfeld gezag heeft, getuige de vele malen dat ernaar verwezen wordt, bijvoorbeeld, door onze voorzitter mr. Rood, in zijn bekende brief aan de leden van ons verbond in 1969.

De bewuste enquête levert ons dan de volgende informatie:

- 29% van de leden van ons verbond zou van mening zijn, dat er geen god of hogere macht bestaat;
- 21% van de leden van ons verbond zou geloven, dat er iets moet zijn als een hogere macht die het leven beheerst;
- 48% van de leden van ons verbond zou verklaren, niet te weten of er een god of een hogere macht bestaat;
- 2% van de leden van ons verbond zou geloven, dat er een god is die zich met ieder mens persoonlijk bezighoudt.

Met deze cijfers voor ogen zal het ieder wel duidelijk zijn, dat, in de mate waarin ons verbond blijkt geeft van een niet-geuan-

ceerd-atheïstisch denkkader (ook al wordt het woord zelf niet gebruikt) het zich in gelijke mate van de meerderheid van de leden, dat wil dus zeggen 71%, zal vervreemden.

Nu mag het geruststellend zijn, dat we hier te doen hebben met een vrij stille en volgzame meerderheid, die nauwelijks tegen het allengs wat ééntonig klinkende atheïstische Leitmotiv zal protesteren, maar weet wel, dat die meerderheid in stilte haar konklusies trekt en haar eigen gang gaat. — En hadden we nu maar alleen met eigen kring te doen; maar zó ligt het niet. Er komt nog iets belangrijks bij. Wij streven namelijk naar grotere invloed, grotere bekendheid, meer aandacht en uiteraard willen we meer leden.

Nieuwe leden zullen in hoofdzak te verwachten zijn uit het buitenkerkelijke reservoir en er zijn — gelukkig — de nodige factoren, die ons verbond aantrekkelijk maken voor vele positief-ingestelden uit deze sektor. Immers, we hebben kunnen lezen in de brief van onze voorzitter mr. Rood (1969), dat volgens diezelfde Margriet-enquête zeven procent van de ondervraagden, ja heeft gezegd, op de vraag: beschouwt u zichzelf als humanist? — Anderzijds zullen we echter ook moeten registreren, dat er remmingen zijn bij de buitenkerkelijken, om tot onze kring toe te treden, omdat de overgrote meerderheid van de ongodsdienstige buitenkerkelijken nu eenmaal anders denkt over de kwestie, god of geen god, dan de meeste woordvoerders of publicisten van ons verbond. Ook dit gegeven steunt op cijfers uit de bewuste enquête. De percentages van de vier hierboven vermelde groeperingen, binnen ons verbond, zijn voor de buitenkerkelijken buiten ons verbond respectievelijk: 12, 44, 31, 13. Uit deze cijfers zien we, dat ons verbond, gegeven de wijze waarop het de godsvraag pleegt te benaderen, bij de massale meerderheid van de buitenkerkelijken, namelijk 88%, geen weerklank zal vinden, wanneer het om de diepste levensvragen gaat.

Zou het ons allemaal niet méér voldoening schenken, als ons verbond zich zó zou heroriënteren, dat het een royaal geestelijk onderdak kan worden voor alle ethisch-positief ingestelde ongodsdienstigen, door bijvoorbeeld of de godsvraag geheel en al los te laten, of deze op een genuanceerde en objectieve wijze te behandelen? Zowel het éne als het andere zou ons verrijken!

Tenslotte: ik kan alleen maar hopen, dat deze woorden hun doel zullen bereiken. In het bijzonder denk ik hierbij aan onze filosofische sekte (voornamelijk aanwinst van de laatste jaren), die wellicht in staat zal zijn aan ons: denken nieuwe dimensies toe te voegen, zodat onze presentatie, onze etalage, meer breedheid, meer diepte en daardoor meer belangstelling zal krijgen van buitenkerkelijke zijde.

G. L. Salm, Bussum

HUMANISME IN ZAMENKOMING

K. D. Kaunda

1 Dit dient in het kader van deze oratie als volgt te worden gelezen: ... dat er nog niet iets achter of buiten de wereld waarneembaar is. Tegen deze stelling heb ik al eerder mijn bezwaren geuit, omdat de betekenis van de waarneembare grens van de waarneembare ruimte hier geen recht gedaan wordt. Deze bezwaren zijn, nooit weerlegd.

2 Statistisch Onderzoek naar Godsdienst en Kerkelijkheid ingesteld in opdracht v. d. geïllustreerde pers n.v.: God in Nederland. Uitgave van Ditmar Amsterdam.

De ideologie van Zambia is het humanisme. De Partij moet aantonen wat zij onder humanisme verstaat, in de eerste plaats aan de hand van de beginselen waarin zij gelooft en in de tweede plaats door de dingen die zij doet... met daden dus en niet alleen met woorden. In de derde plaats moet ons Humanisme gezien worden tegen de achtergrond van de levenswijze van onze voorvaders.

Het lijkt geen enkele twijfel dat de grootste zegen die Afrika ooit is geschonken het feit is dat wij altijd de gave tot medemenselijkheid hebben bezeten, eenvoudig uit menselijkheid. Dat is de grondslag van onze traditionele cultuur.

Wij zijn altijd van mening geweest dat de bijdrage van Afrika tot de beschaving op het terrein van de *menselijke verhoudingen* moet liggen. Vandaar ook dat wij van plan zijn een leerstoel voor *menselijke verhoudingen* op te richten in plaats van alleen maar voor verhoudingen tussen de rassen, aangezien menselijke verhoudingen een veel groter terrein bestrijken.

De traditionele samenleving is er een van wederzijds dienstbetoon. De organisatie daarvan was er op gericht aan de fundamentele menselijke behoeften van al haar leden te voldoen en individualisme werd dus niet aangemoedigd. De meeste middelen van bestaan — zoals de grond — waren vaak gemeenschappelijk bezit en werden beheerd door de stam- en dorps hoofden. Als iemand bijvoorbeeld een nieuwe hut nodig had gingen alle mannen van het dorp boomstammen zoeken voor het skelet en gras voor de dakbedekking. De vrouwen haalden meestal klei voor de muren en er waren altijd wel een paar die voor bier zorgden waar iedereen die had meegeholpen na een dag van warm maar dankbaar werk, weer van opknapte. En zo werden ook de akkers van zieke en zwakke mensen door sterken en gezonden verzorgd.

De normale levensbehoeften vormden het hoogste gedragscriterium. Een hongerige vreemdeling kon ongestraft de akkers van een dorp opwandelen en bijvoorbeeld wat aardnoten, bananen, een maiskolf of een cassaveplant meenemen om zijn honger te stillen. Deze handeling werd pas diefstal als hij meer wegnam dan hij nodig had om in zijn behoeften te voorzien. Want dan ontnam hij voedsel aan de anderen.

Laten wij de traditionele Afrikaanse houding tegenover oudere mensen eens in ogenschouw nemen. Dan moeten wij er eerst op wijzen dat de kennismaking van Afrikanen met het westerse verschijnsel van bejaardentehuizen meestal een schokkende ervaring voor hen is. Zij vinden het een weerzinwekkend idee dat de staat of een of andere vrijwillige organisatie voor oude mensen zou zorgen want dat schijnt te impliceren dat oude mensen lastig zijn en opgeborgen moeten worden opdat zij hun kinderen niet in de weg zitten. In traditionele samenlevingen heeft men grote verering voor oude mensen en wordt het als een voorrecht beschouwd voor hen te mogen zorgen.

Deskundigen hanteren allerlei maatstaven om de graad van beschaving van een volk vast te stellen. In de traditionele Afrikaanse maatschappij is het criterium: hoe behandelt men de oude mensen en niet alleen hen maar ook ieder niet nuttig of niet-productief lid van die maatschappij? Volgens deze maatstaf kunnen de zogenaamd hoogontwikkelde volkeren nog heel wat leren van de zogenaamd onderontwikkelde volkeren.

Deze hoge waardering voor de MENS en dat

respekt voor de menselijke waardigheid die tezamen het erfdeel zijn van onze traditie, mogen niet verloren gaan in het nieuwe Afrika. Hoe 'modern' en 'progressief' dit jonge land Zambia ook mag worden, wij hebben ons voorgenomen op alle mogelijke manieren te voorkomen dat dit humanisme teloor zal gaan. De Afrikaanse samenleving is altijd op de *mens* gericht geweest. Zo behoort het ook; waarom worden er anders huizen gebouwd? Soms niet om de *mens* te beschermen en veiligheid te verschaffen? Waarom maak je anders een stoel? Waarom zou je een fabriek bouwen? Waarom wil je een staatsboerderij? Waarvoor zou het anders nodig zijn dan om voedsel te verbouwen? Waartoe bestaat de visserij? Zo kunnen we doorgaan. Het eenvoudige en toch moeilijke antwoord is: 'DE MENS'. Een eenvoudig antwoord in dien zin, dat het duidelijk is dat alle menselijke activiteit op de MENS is gericht maar ook moeilijk omdat de mens geen inzicht heeft in zijn eigen belangrijkheid. Toch kunnen wij met recht en zonder enige valse schaamte zeggen dat de Afrikaanse manier van leven met al zijn problemen minder moeilijkheden zal ondervinden bij het bereiken van een ideale maatschappij. Wij in Zambia zullen alles doen wat in onze macht ligt om de mens zijn centrale plaats te laten behouden in onze samenleving. Want daarin wordt belichaamd wat als de Afrikaanse beschaving omschreven zou kunnen worden. Als het moderne Afrika deze zorgelijke wereld iets te bieden heeft, dan is het juist in deze richting.

Wij moeten wel zorgen dat wij niet te veel waarde hechten aan of te veel nadruk leggen op het instandhouden van onze oude samenleving ten nadele van de materiële ontwikkeling van ons volk. Dat is het kritieke punt; hoe kunnen wij het goede in onze tradities bewaren en tegelijkertijd nuttig gebruik maken van wetenschap en techniek van onze vrienden zowel in het Westen als in het Oosten? Wij willen absoluut niet dogmatisch zijn.

De Partij heeft nu haar filosofie gebaseerd op een zeer belangrijke traditie; een maatschappij waarin de mens centraal staat. Daar moeten al onze politieke, economische, sociale, wetenschappelijke en culturele plannen op gericht zijn. Stijf en strak moeten wij ons wijden aan de opbouw van een maatschappij waarin het om de mens gaat en wij moeten daarbij soepelheid betrachten in de keuze van de methodes om dat doel te bereiken.

Het humanisme is een aanvaarde zaak en het is onze taak er vorm aan te geven in het dagelijks leven in de gehele republiek. Wij moeten ons duidelijk ervan bewust zijn, dat wij niet alleen plannen maken voor een maatschappij van deze generatie maar dat wij de grondslag leggen van een maatschappij voor hen die in de toekomst Zambia van ons beërven.

Wij dragen in dit opzicht een zware verantwoordelijkheid. Maar we hebben kans van slagen als we ons aan de zojuist genoemde principes houden. Op een hoger niveau van menselijke ontwikkeling zouden we de filosofie van de gewone mens kunnen definiëren als een kwestie van het juiste gedrag tegenover de medemens, eenvoudig omdat hij een *mens* is en men geacht wordt zijn medemensen te helpen. Op een lager, meer egoïstisch niveau — of nog beter; op een meer begrijpelijk en voor de hand liggend niveau in menselijke termen uitgedrukt — zou het gewoon een kwestie kunnen zijn van *stel dat JEZELF in die ongelukkige situatie verkeert*. Wat ga je er

aan doen? Van deze gedachtenwereld uit proberen wij op politiek, economisch, sociaal, wetenschappelijk en cultureel terrein zo ver te komen dat iedereen in Zambia in staat zal zijn een vollediger en gelukkiger leven te leiden. Een eerste vereiste daartoe is natuurlijk een goede gezondheid, zodat men zijn bijdrage kan leveren door hard werken en zelfvertrouwen.

BEZIT: Dit is een belangrijk facet van het leven waar we duidelijk begrip voor moeten hebben. Wij Humanisten in Zambia zijn terecht trots op bepaalde aspecten van de manier van leven van onze voorouders. Natuurlijk zijn onze huidige opvattingen over bezit anders dan die van hen maar het principe is hetzelfde.

Het bezit, in de vorm van huizen, voedsel, vee enz. dat door middel van de wederzijdse hulp die men elkaar verleende werd vergaard, was volledig op de mens gericht. Tegenwoordig moeten wij dit terrein vergroten door de invoering van een geld-economie.

Het Humanisme in Zambia juicht het bezit van goederen toe. Met andere woorden: er is niets verkeerd aan om een huis te bezitten, een auto, of iets anders dat de eigenaar en zijn gezin zekerheid en gemoedsrust geeft. Het gevoel van onzekerheid is meestal een bron van onrust in iedere samenleving.

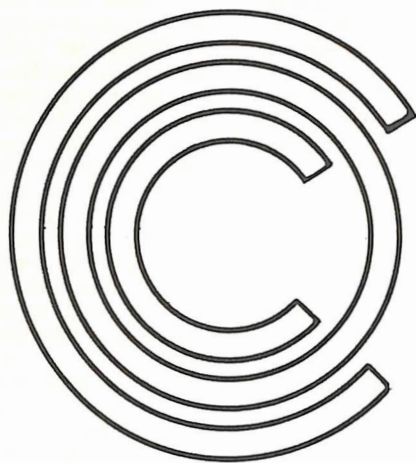
De vraag is nu op welke wijze men dat bezit moet verwerven. Door zijn medemensen uit te buiten?

Het Humanisme in Zambia eist van diegenen van ons die zich op verantwoordelijke posten bevinden, dat wij een situatie of een sfeer scheppen waarin de gewone man zijn gaven zoveel mogelijk kan ontplooien zonder geremd te worden door kunstmatige beletselen zoals die van huidskleur, stam, godsdienst, levensovertuiging of van zijn maatschappelijke positie.

Wij veroordelen iedere vorm van uitbuiting van de ene mens door de andere en wij hebben ons voorgenomen iedere uitbuiting geheel uit te roeien door het scheppen van levensomstandigheden waarin iedere Zambiaan op den duur zijn echte waarde als mens zal verwezenlijken en daardoor een gevoel van eigenwaarde zal ontwikkelen. Wij weten allemaal dat mensen met echt zelfvertrouwen hun medemensen op geen enkele wijze zullen willen uitbuiten.

Overgenomen uit 'Religious Humanism'.
Vertaling J. W. F. Klein-von Baumhauer.

HET C.O.C

EEN RUK NAAR LINKS.....

Het emancipatieproces van homofielen in Nederland blijft een belangrijke en boeiende ontwikkeling. Het afgelopen kongres van de Nederlandse Vereniging van Homofielen (C.O.C.¹) is daartoe mede een aanwijzing.

De massa - zij zijn de ware helden

Vooraf is het nodig een relativering aan te brengen. Wie op basis van de ontwikkelingen binnen het C.O.C. of haar optreden naar buiten zou willen konkluderen dat de emancipatie van homofielen al ver is gevorderd, neigt tot voorbarig optimisme. Weliswaar is de toestand in Nederland gunstiger dan in welk ander westers land ook, maar dat wordt voornamelijk ervaren door een bevoorrechte deelgroep. De overgrote meerderheid beleeft, ondanks de afwezigheid van wettelijke diskriminatie, in de praktijk van het leven wezenlijke belemmeringen voor een vrije ontplooiing van de persoonlijkheid en deelname aan het maatschappelijk leven. Weinigen slagen erin, vooral door maatschappelijk bepaalde

oorzaken tot een manier van leven te komen waarin de seksualiteit als een vanzelfsprekende komponent is geïntegreerd. Het kost b.v. nog steeds veel moed om als fabrieksarbeidster in Emmen of onderwijzer in Grubbenvorst voor haar of zijn homofilie uit te komen, veel meer moed dan die welke nodig is om als maatschappelijk vrij onafhankelijk intellectueel het woord te voeren op C.O.C. kongressen (b.v. om maatschappelijke verandering te bepleiten...). De massa - zij zijn de echte helden, zo haalde voorzitter Benno Premssela kollega Mao-tse tung bij de opening van het kongres aan. En deze uitspraak hield tevens een opdracht in: ertoe bijdragen dat de massa, althans in dit opzicht, niet meer gedwongen wordt held te zijn!

Voorspel

Het kongres heeft een voorspel van ruim een jaar gekend. Aan het eind van 1969 ontstond uit leden van de Federatie van

Studenten Werkgroepen Homoseksualiteit en jonge leden van het C.O.C. de zgn. *groep Nieuw Lila*.²) Deze groep pleitte voor een maatschappij-kritiese benadering van de homoseksualiteit. Met andere woorden, men trachtte tot een analyse te komen van de maatschappelijke factoren die het verschijnsel homoseksualiteit tot een probleem maken. Verder trachtte men bij te dragen tot de opheffing van die factoren.

De groep presenteerde zich radikaal, en was daardoor een uitdaging aan de maatschappij (die zich tot dan negatief of schoorvoetend tolerant had opgesteld) als ook aan het C.O.C. Het C.O.C. immers — beweerde Nieuw Lila — werd gedragen door een zachte aanpassingsideologie, die de waarden van de samenleving, ook waar die een verdere emancipatie van homofielen in de weg stonden, niet fundamenteel ter discussie stelde. Waar het Nieuw Lila om ging, was de erkenning in de praktijk dat integratie van homoseksueel gedrag alleen dan mogelijk is, als zij gepaard gaat met de integratie van andere levens- en gedragsvormen. Iets sterker geformuleerd: men stelde zich op het standpunt dat een emancipatiebeweging van homofielen zich op grond van het door haar nagestreefde doel bevindt in een oppositionele positie ten opzichte van een aantal kernwaarden en van de samenleving, en dat zo'n beweging zich daarom in de eerste plaats voor een fundamentele verandering van deze maatschappij moet inzetten, samen met anderen. Programmapunten waren onder andere:

- het aan de kaak stellen van vormen van paternalistische overheidsbemoeienis t.a.v. afwijkend gedrag in het algemeen, of dit nu gaat over homofielen of druggebruikers, vreemdelingen, jongeren of televisiemakers;

- het bepleiten van maatregelen op juridies, sociaal en economies gebied die de doorbreking van het rolpatroon van man en vrouw bevorderen, b.v. herziening van het belastingrecht, gelijke beloning voor mannen en vrouwen, het voorzien in voldoende kindercrèches.

- het bepleiten van een nuchtere benadering van bisexualiteit, pedofilie en transvestitisme, naast uiteraard de klassieke punten van een seksuele hervormingsbeweging als homoseksualiteit, abortus, voor- en buitenechtelijk geslachtsverkeer, prostitutie en pornografie;

- het bepleiten van de herziening van het overheidsbeleid waar dat de konformiteit van de ene relatievorm van het huwelijk afdwingt;

- in het algemeen verzet tegen het toekennen aan mensen van een bepaalde starre rol, b.v. die van homoseksueel of heteroseksueel, van man of vrouw.³)

Maatschappijverandering

Hoofdmoot van het kongres⁴) was het door

het hoofdbestuur ontwikkelde beleidsplan voor 1971 en de verkiezing van hoofdbestuursleden. De invloed van de kleine groep

Nieuw Lila was in dit beleidsplan zeer duidelijk aanwezig. Ook een groot aantal kandidaat-hoofdbestuursleden waren Nieuw Lila welgezind. Centraal was in dit beleidsplan inderdaad de doelstelling van de *maatschappelijke verandering*, toegespitst op de *konfrontatie* van de maatschappij met homofilie en de *zelfontwikkeling* en *aktivering* van de leden. Inzoverre de mogelijkheid blijft bestaan dat op plaatselijk nivo de maatschappelijke verandering alleen met woorden wordt beleden en men zelfontwikkeling en aktivering van leden zich in hoofdzaak laat voltrekken in contactgroepen en bars/dancings, zoals het geval was, blijft deze eenvoudige doelstelling een bron van moeilijkheden voor de vereniging.

Meer in overeenstemming met deze doelstellingen zou zijn geweest een functionele toesplitsing van de vereniging. Als men het aksie-aspekt van het kontakt-aspekt (nevendoelelstelling van het C.O.C.) had ont koppeld, was een situatie ontstaan van waaruit eenvoudiger te werken was geweest. De meerderheid van het C.O.C. acht deze splitsing of niet wenselijk (is homoseksualiteit nog zo'n bindende faktor?) of nog niet mogelijk (maar sluit dit voor later niet uit). Een vergelijking met de N.V.S.H. ligt hier voor de hand: vele leden zijn daar afnemers van voorbehoedmiddelen; verder is er een groep van meer ideologies en maatschappelijk gerichte zgn. kernleden, die het beleid en het gezicht naar buiten bepalen. Hierdoor is een konserverende werking door een meerderheid voorkomen; kunnen de maatschappelijke doeleinden gediend worden, zonder dat daarbij het direkte belang van de „konsumenten” wordt geschaad. (Ik wil hier overigens bepaald niet beweren dat het N.V.S.H.-bestuur progressiever zou zijn dan het huidige C.O.C.-bestuur; alleen dat de structuur van de N.V.S.H. beter bij de doelstelling van de maatschappijhervorming kan aansluiten dan die van het C.O.C.). Gevolg van een dergelijke splitsing zou na verloop van tijd fusie van kern-C.O.C. met kern-N.V.S.H. zijn.

Richting

Maar, zoals gezegd, het kongres heeft deze grote stap niet gedaan. Wel heeft het de noodzakelijke eerste stap in deze richting gezet. En om deze reden alleen al is het kongres van groot belang: *men heeft welbewust voor een richting gekozen, en daarbij de snelheid in deze richting door opportunititeitsoverwegingen laten bepalen.*

Referentiekader

Bij de discussie over het beleidsplan van het hoofdbestuur viel een aantal zaken op:

- bij de oudere leden van het C.O.C. is een zekere angst voor de activiteiten van de veranderingsgezinde groepering die voornamelijk uit jongeren bestaat; men verwacht dat te veel aktiviteit en te veel konfrontatie een terugslag op de situatie van de individuele homofiel zullen geven;

- er is een zeker wantrouwen tegen het unaniem-links zijn van het hoofdbestuur (het hoofdbestuur zou ook politiek een afspiegeling moeten zijn van de leden); en een eksplisiet wantrouwen tegen een zich ultra-links noemend nieuw hoofdbestuurslid, die leiding heeft gegeven aan de bezetting van de pedagogiese akademie te Beverwijk;

- er is een zekere angst (voor anderen: hoop) dat de vereniging zich in een links/aktivisties en een rechts/amusement-gericht deel opsplijt;

- de intellektuelen nemen de zaak over; het „gewone lid” komt er niet meer aan te pas;

- homofilie kan maar in zeer beperkte mate als gemeenschappelijk referentiekader dienen; ook in organisatories opzicht; de discussie van het kongres laat zich karakteriseren als het zoeken naar een beproeven van nieuwe (andere, aanvullende of beperkende) referentiekaders.

Andere organisaties

Het C.O.C. trekt uit de gevoerde discussies de konklusie dat goede kontakten met andere organisaties die (mede) een verandering van het maatschappelijk bestel beogen van grote betekenis zijn. Nogmaals, de emansipatie van homofielen kan immers niet los worden gemaakt van de gelijkberechtiging van anderen dan homofielen, van de vergroting van de vrijheid, van de zelfbestemmingsmogelijkheden van anderen. Samen met anderen zal moeten worden gestreefd naar de totstandkoming van de maatschappelijke voorwaarden hiertoe. In deze zin ligt ook voor het Humanisties Verbond, dat zich overeenkomstig het beleidsplan uitsprekt voor de „versterking van de humaniserende tendenties in de maatschappij”, een taak.⁵⁾

A. van Olst

- 1) 9 en 10 januari 1971 in de Brakke Grond te Amsterdam.
- 2) Nieuw Lila Cahier 1: Afscheid van een moederbinding, 1969.
- 3) Het rode gezicht van Nieuw Lila, in Mens en Wereld, 28 februari 1970.
- 4) Een inhoudelijk verslag is te vinden in Sik 1971, 1/2, kaderblad van de Ned. Ver. van Homofielen C.O.C., en in Seq 1971, 2, eveneens uitgave van het C.O.C.; beide op aanvraag te krijgen bij C.O.C., p/a Frederiksplein 14, Amsterdam.
- 5) Inmiddels heeft het hoofdbestuur van het Humanisties Verbond een oriënterend gesprek gehad met het hoofdbestuur van het C.O.C. Onderwerp van gesprek waren o.m. geestelijke verzorging, relatievormen, radio- en tv-programma's, kontaktburo's, geïnstitutionaliseerd overleg.

Jongerenkampen HJS

Het Humanisties Jongeren Sentrum organiseert deze zomer weer kampen voor kinderen (10 t/m 12 jaar), jongeren (13 t/m 15 jaar) en een eksperimenteel kamp (voor jongeren rond de 17 jaar). Het laatste gaat heten: een vakantiekommune.

In alle kampen gaan deelnemers en leiding als gelijken met elkaar om, zodat er ruimte wordt geschapen voor wensen en initiatieven van iedereen. Het is wel de bedoeling dat niet alleen vakantieaktiviteiten aan bod komen, maar dat er ook over interessante en belangrijke zaken gepraat wordt.

De leiding van de kampen berust bij jonge mensen, die meestal afkomstig zijn uit het onderwijs en uit sociale, pedagogische en psychologische studierichtingen.

Verdere inlichtingen (over plaats, tijd en opzet): even een briefje naar HJS, commissie kampwerk, postbus 4098, Amsterdam.

Oriëntatie-reeks

Heden verscheen de herdruk van

„ISLAAM”

het eerste deeltje van de serie Aziatische godsdiensten.

- De overige deeltjes zijn:
2. Confucianisme/Taoïsme
 3. Hindoeïsme
 4. Boeddhisme
 5. Zen-Boeddhisme

Prijs per deeltje 60 cent.

Per serie f 3,—.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. „De Humanistische Pers”, Utrecht.

KRITISCH

Toch

President Nixon noemt zichzelf in een gesprek met Carl Sulzberger van de New York Times een pacifist. De Griekse krant Estia noemt minister Luns een socialist. Zo langzamerhand vraag je je af of er voor een humanist misschien niets boven een rotsvast gelqof in de Heer gaat.

'Kosjer'

De verandering van ons tweewekelijks tijdschrift 'Humanist' vindt hoofdredakteur Gerard van den Boomen van De Nieuwe Linie (21/1) niet drastisch genoeg. Het Humanistisch Verbond zoals het in het blad tot uiting komt blijft nog steeds te vaag, te braaf, er is een sfeer van oudbakkenheid; schrijft hij. Ik ben blij met deze voorzichtige formulering, want het geeft me aanleiding er iets aan toe te voegen: het Humanistisch Verbond zoals dat in de ogen van Van den Boomen kennelijk niet is overgekomen heeft in de kwart eeuw van zijn bestaan voortdurend maatschappij-kritische inkties uitgedeeld, reageerde scherp op alles wat strijdig was met zijn uitgangspunten, heeft

voor het toenemende aantal buitenkerkelijken en ongodsdienstigen een evenwaardige plaats in de samenleving bevochten en zo die samenleving op beslissende wijze beïnvloed.

Dat dit alles niet is overgekomen in de 8 pagina's van het eerste nummer van 'Humanist' kan ik mij wel voorstellen, maar juist daarom schreef drs. H. van Wieringen in de desbetreffende aflevering: „De humanistische 'beweging' zou op die behoefte wellicht meer kunnen inspelen dan tot nu toe gebeurd is: door zich in de publiciteit via pers, radio en tv kritisch weerbaar aan het Nederlands publiek voor te stellen.”

Toch proef ik iets bekends in Van den Boomens woorden; het stereotiep dat bij meer mensen leeft als ze aan het Humanistisch Verbond denken: vaag, te intellectueel, braaf, oudbakken. Zien ze wel goed welke nieuwe tendenties het moderne humanisme vertoont, of blijven ze — door welke oorzaak ook — maar steeds zitten met een gefixeerd beeld van 'het humanisme', dat door hun steeds sterker wordende bril steeds waziger wordt? Erg vriendelijk (en eerder wijzend op een fijne neus dan een goede bril daarop) is dat Van den Boomen het HV „qua intentie, inspiratie en doelstellingen erg sympathiek en kosjer” vindt. Maar waarom betreurt hij het dan dat het eerste nummer van 'Humanist' „blijft steken in de positieve menselijke vermogens van „redelijkheid, verdraagzaamheid, verantwoordelijkheid, kritische zin”? Met inderdaad een flinke scheut emotie erbij zou ik willen

dat ik daar m'n leven lang in bleef steken. (cv)

Gegeven paard

In Vrij Nederland benadrukte minister Udink nog eens tegenover Bibbe dat het gezag van God gegeven is. Reactie van Anton Constandse: een gegeven paard moet je niet in de bek kijken.

Nut

Drees de jongere, zoals hij in de wandeling lijkt te gaan heten, heeft de knuppel in het hoenderhok willen gooien. Het rijk, zegt de lijstaanvoerder van DS'70, houdt allerlei kunstzinnige instellingen en personen op de been die in feite geen recht van bestaan hebben, omdat de overgrote meerderheid van de bevolking daar blijkbaar het nut en het belang niet van inziet. Op C.R.M. denkt men daar gelukkig nog steeds anders over. Het rijk mag best 70 miljoen gulden per jaar uitgeven om de „kleur en de stoffering van de samenleving” te helpen aanbrengen, denkt men in Rijswijk. Trouwens Drees de jongere zou Drees de jongere niet geworden zijn als Drees de oudere hem vroeger niet had gesubsidieerd en gestimuleerd tot allerlei dingen waar hij als kind vast ook wel het nut en het belang niet van zal hebben ingezien.

Anders?

Anders zijn is niet anders zijn, zo luidde de voortreffelijke konklusie van de filmrecensent van de N.R.C., na de première van de film The Boys in the Band. Het is als toneelstuk in ons land vorig seizoen gespeeld, onder de titel: Jongens onder elkaar.

De N.R.C.: „De film maakt in elk geval duidelijk hoe onzinnig en onzinnelijk het is om relaties tussen of met homofielen voor te stellen als iets anders, iets opmerkelijkers dan die tussen hetero- of wat-doet-het-er-toe-fielen”.

Niet anders dus. Maar waarom speelt een groepje leden van het C.O.C. dan nog steeds voor verenigingen en organisaties een eigen (amateur)-opvoering van dit stuk. Om te laten zien dat mensen die „niet anders” zijn willen aantonen dat ze inderdaad „niet anders” zijn? Dat is wat je noemt een „andere” aanpak.

Om het anders te zeggen: wanneer komt het C.O.C. met een ander stuk waaruit blijkt dat wie over „anders” spreekt pas „anders” is? En dat het over eigenlijk niets anders gaat dan wat humanisten noemen: eerbiediging van de mens als enkeling en als lid van de samenleving in zijn menselijke waarde, waarbij vrijheid en gerechtigheid als eis voor dat persoonlijk en maatschappelijk leven worden gesteld.

Hoelang duurt het geklets over „anders zijn” nog voort; als afleidingsmanoeuvre voor werkelijke en ingrijpende veranderingen in een diskriminerende maatschappij?

De jaarlijks terugkerende grote, heerlijke feestmiddagen in de bejaardenclub zitten er weer op. Het toeval wil namelijk dat mijn medeleidster en ik precies drie weken na elkaar jarig zijn, zodat de feesten die we bij die gelegenheid op touw zetten vrij dicht achter elkaar komen. Nu is dat niet zo erg; februari en maart zijn van die lange, kleurloze maanden en dan geven die uitgelaten middagen de sfeer net weer de oppepper die nodig is om de stemming op peil te houden. We krijgen prachtige cadeaux en we worden toegesproken en toegezongen. Dan heb ik altijd moeite om niet in snikken uit te barsten.

Vroeger, de eerste jaren van het bestaan van de club, vulden we die middagen zelf. We deden de gekste dingen; schreven zelf dulle stukjes, hielden een quiz, lieten de mensen zingen, droegen voor en lazen uit Carmiggelt en Annie Schmidt; we waren onuitputtelijk en de middag vloog om. Alleen 's avonds hadden we 't gevoel, dat we de hele dag piano's aan 't verhuizen waren geweest.

Dit jaar hadden we de jolijt uit handen gegeven aan een humorist/conferencier. Voor de rust hadden we dat niet hoeven doen want als jarige werden we toch telkens

betrokken bij het 'vrolijke en bovenal beschaaft optreden', dat ons tevoren schriftelijk gegarandeerd was.

't Was inderdaad vrolijk; de meneer deed z'n best en de mensen werkten enorm mee, alleen dacht de meneer, geloof ik, dat we steeds maar ongerust waren, dat het 'schuin' zou worden of op 't randje'. Dat waren we geen van allen. Bejaarden kunnen tegenwoordig wel tegen een stootje. 't Bleef dus beschaafd, wat betekende, dat we liedjes kregen over meisjes van melk en bloed, met een leuke toet. Er waren Snip en Snapachtige verkleedoestanden, met afkeurende liedjes over roddelen en mensen uit de zaal kwamen ons feliciteren met heel gekke maskers op, dat moest van de meneer. Ik heb er wel vreselijk om moeten lachen, want we kennen de mensen zo goed en met zo'n masker zijn ze totaal anders. 'k Heb nog een wilde dans moeten uitvoeren met de meneer; handen klappen, op de knieën slaan en dan van je hupsa, inhaken en links om en rechts om. Je bent tenslotte niet helemaal voor je plezier feestvarken. Aan het slot kregen we een gevoelig liedje, dat mensen te vergelijken zijn met bloemen. Dat deed me denken aan mijn man. Die gaf vroeger les in Nederlands en ge-

schiedenis aan een staatsexamen-instituut. In zo'n les kwam Guido Gezelle ter sprake. Nu is Gezelle een dichter, die mijn man niet ligt en mijn man is er de man niet naar om zulk een aversie voor zich te houden. 'Ik ben een blomme', hoonde hij, waarop er een vinger de lucht in ging: 'U bent een distel, meneer!' Die jongen kreeg meteen een tien, want mijn man waardeert zulke opmerkingen.

Jaren later liep ik eens heel trots met mijn eerste baby te wandelen. 'Baby's zijn crocusjes', had de meneer voor ons gezongen. Een vreemde vergelijking, maar goed; mijn crocusje was een vriendelijk crocusje, dat breed lachte tegen iedereen, die in de wagen keek. Voor de deur stond een buurmeisje, dat net van kantoor thuiskwam. Ze zag de baby en begon te gieren van de lach: 'O, mevrouw Spigt, 't is net of ik uw man in de wagen zie liggen!'

In mijn slotwoord, aan 't eind van de middag te mijner ere, heb ik dit verhaal verteld. De mensen vonden het prachtig. Maar of mijn man nu op een crocus leek of mijn dochtertje op een distel, daar zijn we niet uitgekomen. Er moet tenslotte iets te raden overblijven in 't leven.

Ans Spigt.